

m. m. är, ehuru man kan beräkna och tillgodogöra sig deras verkningar. Den kunskap, naturvetenskapen besitter, är endast en begriplig sammanfattning af former, lagar och begränsningar för något fullkomligt obekant; och denna sammanfattning eller detta begripande är en act af mitt tänkande jag och, såsom visats, ej genom någon slags observation abstraheradt ur sinnligheten. Ur förnuftet allena kan det positiva härflyta och förnuftet sjelft eller mitt förnimmande är det enda inre och positiva; allt annat är blott yttre och former. Om förnuftet har jag, i och med detsamma jag rent tänker mig såsom förnimmande, kunskap, ehuru en abstract. Men denna kunskap har verkligt positivt innehåll samt således möjligheten i sig af en allt omfattande kunskap. Att denna kunskap dock på grund af sinnlighetens öfvervigt uti menskligheten ännu är ganska torftig, medgifves; men deri ligger intet skäl till misströstan om dess allt mer och mer fortgående utveckling.

Man säger slutligen, att genom antagandet af jaget såsom kunskaps- och således äfven realgrund för verlden det menskliga alldeles öfver måttan högt uppskattas i motsats till hvad som sker i de empiriska vetenskaperna, der menniskan i stället blir ganska obetydlig. Härvid får då erinras, att det jag, hvarom fråga är, ej är det jag, som eller sådant det går och står här